

Перегуда
Євген Вікторович

Досвід інституціоналізації політичної опозиції у сучасних європейських країнах (рецензія на монографію В. М. Кольцова «Становлення та структуризація політичної опозиції у країнах Вишеградської групи: порівняльний аналіз»)¹

DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616-2018-4-90-91>

Перегуда Євген Вікторович
доктор політичних наук, професор,
завідувач кафедри політичних наук
Київського національного університету
будівництва і архітектури

Незважаючи на важливість структурування і функціонування такого важливого політичного інституту, як опозиція, зокрема політична, все ж навіть на початку XXI ст. вона є недостатньо концептуалізованою та операціоналізованою у науковій фаховій літературі. Навіть попри те, що вона була предметом активних наукових досліджень протягом другої половини 60-х – першої половини 70-х років XX ст., зокрема висвітлених у доробках таких вчених, як Р. Даль (якого вважають «гросмейстером» аналізу опозиції в демократичних режимах), Г. Іонеску, І. Мадаріага, Р. Баркер, Б. МакЛеннан та інших, все ж бракує системних досліджень феномену політичної опозиції, насамперед в зазначеному регіоні – країнах Вишеградської групи. Як наслідок, політична опозиція доволі часто розміщується на межі таких понять, як «інакомислення / дисидентство», «опір», «тероризм» чи «фракційність», хоча останні (як форми змагальної активності), маючи можливість бути передумовами опозиційності, не є її варіантами.

З огляду на це монографія, що рецензується, сконструйована таким чином, аби і теоретико-методологічно, і емпірично висвітлити та порівняти особливості проблематики становлення й структуризації політичної опозиції у європейських країнах зазначеного регіону.

Зміст політичної опозиції конструюється в дослідженні на підставі її оцінювання як інституції (формальних та неформальних правил і процедур, які структурують соціальні взаємодії шляхом обмеження й уможливлення поведінки акторів) у рам-

ках заданих системно-політичних параметрів, найпростішим з яких є поділ між урядом / владою і невладою. Це детерміновано тим, що політична система визначає форму і зміст, характеристики, функції і типи політичної опозиції, на підставі врахування таких факторів, як конституційні структури та виборчі системи, широко поширені культурні передумови, специфічні субкультури, історія невдоволеності владою, соціальні і економічні відмінності тощо.

Важливе значення у структуризації політичної опозиції у країнах Вишеградської групи має апелювання до феномену та різновиду її наднаціональності, яка стала особливо важливою напередодні, але головне – після вступу Польщі, Словаччини, Угорщини та Чехії в НАТО і передусім в ЄС наднаціональності опозиційності у країнах Вишеградської групи може виявлятися як на рівні ключових функціональних інститутів державної влади, так і на рівні політичних партій і рухів тощо, оскільки проти наднаціональних організацій (передусім ЄС та НАТО) можуть виступати як держави в цілому (в цьому, власне, і є магістральна сутність наднаціональної опозиції), так і окремі політсили (у формі євроскептичного дискурсу та діяльності). Щоправда, з огляду на те, що держава, її інститути і політсили (партії та рухи) у країнах Вишеградської групи є взаємозалежними у рамках конструкту представницької/парламентської демократії, а тому вони і окремішньо, і в комплексі можуть детермінувати наднаціональну опозицію, у тім числі й ЄС та НАТО.

Це означає, що навіть незначна деконструктивізація усталеної (впродовж попередніх років) логіки системної взаємодії влади та опозиції

¹ Кольцов В.М. Становлення та структуризація політичної опозиції в країнах Вишеградської групи: порівняльний аналіз: монографія. Одеса: Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського, 2018. 426 с.

на рівні окремих держав регіону призводить до суттєвої деконструктивізації й антисистемізації політичної опозиції на рівні наднаціональних відносин та політичних інститутів (передусім до ЄС). Теоретично це засвідчує, що про політичну опозицію в країнах Вишеградської групи (і не лише), зокрема в умовах значної інтегративності й глобалізованості політики і політичного процесу, доцільно говорити винятково багатовимірно, а не лише в категоріях національного, регіонального чи локального, або ж наднаціонального, позиціонування політичної опозиції.

Дослідження і проведені у його межах порівняльно-політологічний аналіз становлення та структуризації політичної опозиції у країнах Вишеградської групи дав змогу аргументувати, що проблематика політичної, зокрема парламентської, опозиції у політичній науці широка та багатогранна. Вона окреслена доробками науковців, які представляють як вітчизняну, так і зарубіжну політологію.

За результатами дослідження вмотивовано, що політична опозиція у будь-якому (демократичному, авторитарному, гібридному) політичному режимі детермінується владними ресурсами і можливостями.

У підсумку аргументовано, що уповноваження та структуризація політичної, а найперше парламентської, опозиції є дієвою передумовою ефективного протікання міжінституційних відносин і загалом функціонування політичної системи.

Відтак, феномен політичної, зокрема парламентської, опозиції є якщо не достатньою, то обов'язковою передумовою державної і політичної стабільності, балансу і рівноваги у політичній системі та запобігання чи лімітування авторитарних крайнощів і тенденцій, а також

захисту від суб'єктивних впливів при прийнятті важливих політичних, владних й управлінських рішень. Зумовлено це найперше тим, що нинішня політична опозиція – це можлива завтрашня політична влада. Хоча це зовсім не виключає того факту, що політична і навіть парламентська опозиція має бути винятково конструктивною і системною, адже вона може виявлятися не лише у різних формах, але й як деструктивна і навіть антисистемна.

Це дозволило детермінувати, що парламентська опозиція у країнах Вишеградської групи є важливим елементом впливу на баланс влади між президентом, парламентом та урядом. Цей вплив може зростати залежно від розміру та складу парламентської опозиції, появи коаліційних блоків та союзів, послаблення або посилення міцності урядової парламентської більшості чи меншості, посилення конфліктності між урядом і президентом, а також від реалізації урядом влади і використання опозицією позапарламентських методів впливу на процес прийняття рішень. Теоретично це засвідчує, що про політичну опозицію в країнах Вишеградської групи (і не лише), зокрема в умовах значної інтегративності й глобалізованості політики і політичного процесу, доцільно говорити винятково багатовимірно, а не лише в категоріях національного, регіонального чи локального або ж наднаціонального позиціонування.

Монографія має значний науковий потенціал і може бути використана студентами, аспірантами, докторантами і викладачами вищих навчальних закладів, політиками й державними службовцями, а також усіма, хто цікавиться проблемами міжінституційних відносин, демократії, політичної опозиції, процесом прийняття політичних рішень, стабільністю політичної системи.